

Տարեկան գիշը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կօպէկով.

Մեր հասցեն. Տիֆլիս. Պետական «Մշակույթ»

ՄԵՐ ՀԱՍՏԵՒՆ. Թիֆլիսъ. Редакція «Мшакъ».

ՄԵՐ ՀԱՍՏԵՔՆ. Տիֆլիս. Редакція «Мшакъ»

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

բրին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ոռուսաց առևտուրը Ա-
ռոմ. Խչպէս է զասափարակում մեր ժողո-
վը իր զաւակներին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱ-
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Նա-
վարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՇԱ-
ԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱ-
ՐՄԱԿԱՆ. Տեղապահական խնդրի մասին.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐԻՍՏՈՅ ԱՐԵՎԻՏՈՒՐԸ Ա.ՄԻԱՅՈՒՆ

արդիմաբերութեան, նպատակ ունէր այս ձևով
պարսկին, կամ տաճկին ընտելացնել ռուսական
ապրանքների գործածութեանը եւրօպացիների
հետ ապագայում մրցել շարունակել կարողանա-
լու համար: Մի և նոյն ժամանակ պարսկական
և տաճկական շուկաները զբանավոր առելու
լացիների և զիմանակակիս անդիմացիների
մրցելու համար: Խօսք չը կայ, որ այդ ցան-
իւնը շատ գեղեցիկ է և օգտակար բոլոր
հապատակների համար: միայն հարց է ծագում,
ոչ ձեռվ պէտք է համնել այդ նպատակին:

բրցից շատ չեւ շնդպիլու համար, մենք կաշ-
ենք յոյց տալ ոչ շատ հեռու անցեալից,
է 1880 թւից, թէ ուռւ առևտրական-արդիւ-
րական աշխարհը ինչ միջոցների է փրմա-
ու օտարների հետ օտար երկիրների շուկա-
լի առևտրի տրամադրութեան ներքոյ գնե-
ամար:

и 1880 թւերում ուսւա առնարական աշ-
ը, «Московскія Вѣдомости» լրագի խմբա-
նանդուցեալ կատկօվի առաջնորդութեամբ, և ձորեր և միայն մնային ոռուսները աշխար-
հի երեսին իրանց տասնեակ զվարար գործարան-
ներով և մի քանի նաւազնաց ընկերութիւններով:

նմջեց, որ Անդրկովկասի ճանապարհը գոցվի
այլ ապրանքների համար, ոչչանայ այս-
ավագած կ ովկ ասեան տը ան դի աը: Տը-
տի փակելու խնդիրը երկար խօսակցու-
ու վիճաբանութիւնների առարկայ դար-
լառավարչական շրջաններում: Ուստաց ար-
քերական-առևտրական աշխարհը հաւատաց-
էր ուսւ հասարակութեան, թէ արանգիտի
լը միակ միջոցն է ամբողջ Պարսկաստանի
ճկաստանի առևտրական շուկաները զբաւ-
տար պետութիւններից հարիւրաւոր պուղե-
սկի ներմուծելու Մօսկվայ-Վլադիմիրեան և ի-
շո-վ օգնեսենսկեան առևտրակամների համար:

Սյսօր արդէն անցել է համարեա 10 տարի,
ինչ որ գոցվել է արանգիտար, աւելացել են մաք-
սեր, արվել են ուսւ արդիւնաբերողներին զանա-
զան արածնութիւններ: Արգեօք սրանցով ուսւ
արդիւնաբերող-վաճառականը հասաւ, կամ հաս-
նելու է իր ցանկացած նպատակներին: Մենք
կասենք որ ոչ և կաւելացնենք, որ եթէ ուսւ
արդիւնաբերող-առևտրական դասը զիմէ աւելի
հովանաւորող միջոցների և չը բարոքէ իր ներ-
քին առևտրական գործերը, ամեններին չէ հասնե-
լու իր ցանկացած նպատակներին և չէ կարող
մրցել օտար երկիրների առևտրակամների հետ:

Նախ քան քննել և ցոյց տալ միջոցներ, թէ

Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՏԵՂԱՊԱՀԱԿԱՆ ԽՆԴՐԻ ՄԱՍԻՆ

ատելով այդ խնդիրը, որ մեր մամուլի մէջ կուրի առիթ է դարձել, լոկ իրու ուղղութի խնդիր, որ կարօտ է բազմակիրականի մնասիրութեան, իրը մի եկեղեցական իշխանական խնդիր, և կը կամնայի իս կողմանի քանի խօսք ասել: Խնդիրը բայորովին առ և առարկայական կերպով քննելու հայժմ հաստատ տեսակէտ և առատ նիւթ մեր առջև դրած: Այդ նիւթը հայթայ մեղ մամուլը, որի երկու հակառակ բաներկայացուցիչներն ևս յայտնել են իրանց, թէս աւելի պահմական, քան պատն և բուն գիտնական ուսումնասիրութեան Այդ նիւթը հարստացաւ այժմ այն գեղեցկուածով, որ այդ խնդիրի առիթով գրեց ուարժան պրօֆէսօր Գամբարօվ («ԽՈՅԵ» լրագրի № 2006): Այդ ուշադրութեան մի յօդուածի մասին խօսելոց առաջ, մի ուստակարկ ձգենք այդ բանակաւի վրա, ու պարբերական մասուլի մէջ եղաւ այդ և այն թէգիմների վրա, որոնք դնում մասկաւող բանակի ներկայացուցիչները:

Ա. Կաթողիկոսի մահից յիտոյ սին ջերբն ատեղապահ մի քանի կարգագրութիւններ անել, այն է փափոխութիւններ մտցնել Գէորգիան ձևամարանի կազմակերպութեան մէջ, սինօղի անդամութեան համար կանդիլատոններ առաջարկել Բարձրագոյն իշխանութեան և այն, մի խօսրով այնպիսի եկեղեցական-վարչական կարգադրութիւններ անել, որոնք յատկացրած են կաթողիկոսական իրաւասութեան: Որովհետև 1836 թւի «Պօլօժէնիէի» մէջ «տեղապահ» ասված պաշտօնի մասին խօսք չը կայ, այսինքն այդ տեսակ մի եկեղեցական իշխանութիւն նա չէ սահմաննել, այլ միայն ասված է (յօդ. 945), որ պատրիարք կաթողիկոսի բացակայութեան կամ հիւանդութեան ժամանակ (ուրեմն և մահից յիտոյ) սինօղի մէջ նախագահում է երիցագոյն անդամը, որը վայելում է նախագահի (որ կաթողիկոսն է) բարձր իրաւունքները, ի բաց առեւալ զուտ կրօնական գործերը, որոնց վճռահատութիւնը առկախ է մնում մինչև նոր կաթողիկոսի ընտրութիւնը, ուստի, ըստ Պօլօժէնիէի Երեմիա եպիփառութ չէ այլ ինչ, իթէ ոչ մինօղի նախագահուց: Միւս կողմից, որովհետև 943 յօդուածի հիման վրա, սինօղի նախագահը բոլոր այն գործերի մէջ, որոնք ենթա-

УГАШ

ԽՄՔԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ բաց է առաւօտեան 10—2
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտաբարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

Այտարարութիւնների համար վճարում
իւրաքանչյլուր բառին 2 կոպէկ.

ուսու սունտրական աշխարհը ինչպէս պէտք է մըցէ եւրօպացիների հետ, փոքր ինչ խօսնենք արեմանեան պէտութիւնների, զլիաւորապէս Անդմայի և Ֆրանսիայի առևնտրականների գործունէութեան մասին, և տեսնենք թէ նրանք ինչ եղանակով են վարում իրանց առևնտրական գործերը հեռու տեղերում:

Այսօր, ինչպէս յայտնի է, անզվիացիք և Փրանսիացիք (այժմ յետ չեն մնում և գերմանացիք ու աւստրիացիք էլ) համարեա թէ թագաւորում են ամեն տեղ իրանց առևտուրով. 1) թէ Անզվիան և թէ Ֆրանսիան ներս են թուղնում իրանց երկիրների համար պահանջվող համարեա ամեն տեսակ հում ապրանքներ, առանց մաքսի ենթարկելու նրանց. այսպիսով հում բերք տանող վաճառականը ազատ է մնում մաքսային բարոր ձևականութիւններից և մաքսից. 2) վաճառականը, որը այսօր Անզվիայից արտահանում է պատրաստի ապրանք դէպի օտար երկրները, շրջապատված է լինում ամեն տեսակ ձեռնտու պայմաններով այսինքն նա ունի այսպիսի բանկեր և ֆինանսական ռնկերութիւններ, որոնց շնորհիւ վաճառականին ա-

Անմիտ գրամ չէ հարկաւորվում. ուղղակի այցպիսի վաճառականը դործարանատիրոջ ցոյց է տալիս իր բանկը կամ այն ընկերութիւնը, որի հետ որ լրամական հաշվաներ ունի, ներկայացնում է իր ֆակտուրան և ստանում է բանկից իր գնողի հաշվին ապրանքի արժողութիւնը. մնում է հաշվի վաճառականի և բանկի մէջ. այն բանկը, որը տալիս է այսպէս անուանված աւան ո վաճառականին, նոյն բանկը մաս մաս ստանում է իր ուուած գրամազգութիւր այն երկրում, իր ագէնտի միջոցով, ուր գործում է աւանս ստացող վաճառականը։ Այսպիսի գործողութիւնների համար աննկը վերցնում է տարեկան 4% — 6% , պլիս $/8\%$ յօշուա իր թղթակցի կամ ագէնտի։

3) Երօպական առևտուն նպաստող գլխառող պայմաններից մէկն էլ, բայց բանկերից, որանց ներքին գործերի կանոնաւոր ընթացքն է, որը արայացվում է ընկերութիւնների, ակտոնէրների և սինդիկատների ձեռով։

4) Երգական առևտուի զարդացմանը օտար Ուրեմն մննք ցանկանում ենք, որ մեր ե

արդիւնաբերութիւններն ևս նոյնքան մեծ տեղ ունեն
նաև մեր հարևան երկիրներում, որպէս ունեն օտար
ները, զլիաւորապէս անզլիացիք: Ի՞նչ պէտք է ս
նել: Խնդիրը մնի կարծիքով պարզ է. մենք ևս պէտ
է գործենք այն ձևով, ինչ ձևով որ գործումն եւր

որոշ կերպու մինչև այժմ՝ չը յայտնեցին, որն

ոնութիւն և իրաւունք չունի, եթէ ոչ կէս ձայ-
փ առաւելութիւն, ուստի, ըստ տրամադրութեան
սոյթ յօդուածի, Երեմիա եպիսկոպոսը չէ կարող
մընազլուի մի որ և է տնօրինութիւն ամել,
ոյլ միայն սինօգում ձայների հաւասարութեան
ամանակ, կէտ ձայն աւել իրաւունք ունի: Եւ
անա հիմնիլով այդ յօդուածների վրա, «Յոր-
աբ» և Սրձագանք՝ լրագիրները բողոքելով Ե-
րեմիա եպիսկոպոսի արած կարգադրութիւնների
էմ, յայսարարեցին, որ նա իր իրաւասութեան
ահմանից գուրս է գալիս և պարտաւոր է լոկ-
րըն նախագահող սինօգում, կօլէցիաբար վճռել
լիս անդամների հետ այն բոլոր գործերը, որոնք
նթակայ են սինօգի իրաւասութեան, իսկ այն
որոր գործերը, թէ զուտ կրօնական և
է եկեղեցական-վարչական, որոնք վերապահված
ն կաթողիկոսի իրաւասութեան, պէտք է առ-
ալս մնան մինչև նոր գահակալի ընտրութիւնը:

«Մշակ» լրագիրը, ընդունելով որ սրբազն Երեմիա տեղապահ է, յայսնում է այն միտքը որ նա իրաւոնք ունի անօրինել և կարգադրե բոլոր այն եկեղեցական—վարչական գործերը որոնք պատկանում են Կաթողիկոսի իրաւասութեան, բացի զուտ կայ այդ կոչումը, միայն տեսական լինելու համար պէտք է այդ պաշտօնում աստատված Ամենել յատուկ կաթողիկոսական օնդակով և որովհետեւ այդպիսի կօնդակ չը կայ բրազան Երեմիայի մասին, ուստի նա չէ տեղաւահան, այլ լոկ նախագահող սինօդում։ Միայն «Որդիար» և «Արձագանք» լրագիրները բաց-

Order No. 18
Date 1895

պացիները հեռու երկիրներում Փոխանակ ծան-
րաբեռնել տէրութեան գանձարանը և զանազան
արտօնութիւններ ինչդրմէ, մեր առևտրական-
ները պէտք է գլխաւորապէս իրանց ոյժերի վրա
յոյս դնեն:

1) Պէտք է հիմնել այսպիսի ընկերութիւններ, որ էժան և մատչելի տօկօսներով նպաստեն վաճառական — արդիւնաբերողին. 2) էժանացնել ծովային և ցամաքային ճանապարհների վարչը այնպէս, ինչպէս երօպացիների մօտ. 3) բացանել Պարսկաստանում և Տաճկաստանում գործակալութիւններ և մի ահազին շարք ճանապարհորդ գործակատարներ ունենալ, որոնք ամեն աեղ տարածեն ռուսաց արդիւնաբերութիւնները. 4) ստեղծել և տարածել կրեպիտ օտար շուկաներում. 5) որ զլիսաւորն է, պէտք է աշխատել էժանացնել և լաւ տեսակ ապրանք շնել, հետևելով արեելցու ճաշակին և 6) բաւականանալ այն դլվիդենդով (չահաբաժնով) որով բաւականանում է երօպացին: Այս ամեն բանով ռուս — արդիւնաբերով արած կը լինի մնջ ծառայութիւն իր ազգին և հայրենիքին: Հակառակ զէսքում ոչինչ չէ կարող շնել, այնպէս որ վաղը եթէ կառավարութիւնը խլելու լինի բոլոր արտօնութիւնները, ռուս ամրող վաճառականութիւնը անդունքն է զլորվելու և հազարաւոր մարդկանց կորստեան պատճառ դառնալու:

Բ. Արուշանեանց

ԻՆՉՊԵՍ է ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒՄ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒԹՅՈՒՆ
ԻՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐԻՆ

Եթէ այն սերունդը, որի վրա է դրված մեր
ամենափայլուն յօյմը՝ զլրովում է անբարոյակա-
նութեան անդունդը, եթէ նա լինում է վատա-
ռողջ, թուլասիրտ, ծոյլ, բթացրած, անբարոյա-
կան, խաթեքայ, — դրա միակ պատճառն այն է,
որ մենք ինքններս չը գիտենք այդ սերունդը դաս-
տիարակել, չը գիտենք նրան աղնւացնել, կրթել:
Անհաստատ է մի շինութիւն, որի հիմքը անհաս-
տատ ու խախուտ է: Անկիրթ կը լինի մատաղ
սերունդը, երբ վատ է նրան տուած դաստիարա-
կութիւնը. անկիրթ կը լինի նոր սերունդը, երբ
փատած է ընտանեկան կեանքը, որի շրջանում նա
մեծացել է. անկիրթ կը լինի ապագայ սերունդը,
երբ անկիրթ են ներկայ սերունդին պատկանող
ները. անկիրթ կը լինեն զաւակները, երբ ան-
կիրթ էին ծնողները:

այն քաղաքն ու զիւղը, փորձեցէք թափանցել
մեր ժողովրդի ընտանեկան կեանքի խորքերը,
դիտեցէք նրա մէջ կատարվող անցքերը, —և դուք
կը համոզիչք որ մեր աները ներկայացնում են
այնպիսի դպրոցներ, ուր ծնողները կամ վարժեց-
նում են իրանց զաւակներին ամեն տեսակ չա-
րութեան մէջ, կամ բթացնում են նրանց ու
զրկում նոր սերմանդը ինքնուրոյն բնաւորութիւ-
նից, դարձնում են իրանց զաւակներին կրաւորա-
կան էակներ, կամ, վերջապէս, կատարելապէս

և սովորութեան վրա, որ իրաւունք է տալիս տեղապահին կառավարել աթոռը մինչև նոր գահակալի ընտրութիւնը: «Մշակի» կարծիքին և տեսութեան հետեւց և «Ըուրբ» ամսագլուրը, որը մի ամիսով և մանրամասն քննադատութեամբ յօդուած նուիրեց այդ խնդրին: Այդ ամսագլուրը նոյնպէս ընդունում է, որ Երեմիա սրբազնը անդապահ է և պիտի վայելէ տեղապահական բոլոր իրաւունքները, որ նա տեղապահ է ոչ թէ կաթուլիկոսի կօնդակով, այլ նոյն իսկ Պօլոսենիէյի հիման վրա, որովհեան, ասում է նա, «Կաթուլիկոսական տեղակալը ոչ թէ նշանակվում է կաթուլիկոսից, այլ արդէն օրէնքով նա է տեղակալը, ու

բայց գալով տեղապահի իրաւունքների ծաւա-
լիս և սահմանին, «Մուրճը» այդ հարցում տար-
բեր կարծիք է ընդունում. նա գտնում է, որ
բոլորը լին անորոշ է այդ ծաւալը, ուստի և մեծ
սիսալ է ու վնասակար տարածել մի այնպիսի
կարծիք, թէ «տեղակալը չընարված, չօծուած
ու ժամանակաւոր կաթուղիկոս է», ինչպէս ա-
ռում է «Մշակը», որովհետև տեղապահը շատ
հարցերում չէ կարող նոյնքան տէր լինել, որքան

Կաթողիկոսը:
Խնդրի ուսումնասիրութեան կամ բանակուր
այդ վիճակի մէջ երևաց պրօֆէսօր Գամբարօվի
յօդուածքը: Այդ անաշառ և հրապարակախօսական
ընաւորութիւնից զուրկ յօդուածով յարգելի հեղի-
նակո հիմք առնելով այն տեսութիւնո, որ ժամա-

ստարբեր վերաբերվելով դէպի նրանց դաստիա-
րկութիւնը, թողնում են նրանց բարոյական և
ռաւոր զարգացումը բաղդի բերմունքին:

Առաջին կարգի ծնողները շուայլութեամբ ցաւ-
մ են իրանց զաւակների սրտերում ամեն տե-
սկ չար յատկութիւնների սերմերը: Օրինակ-
նց որ երեխան սկսում է լաց լինել մի որ և է
ատճառով, մայրը վախեցնում է նրան, կանչե-
վ դեերին, գաղաններին, սատանաներին, որ
ան լացովին տանեն, կամ նրա աչքերը հանեն,
ա ականջները կտրեն: Վախեցնելը դառնում է
մենալաւ պատիժ, ամենահեշտ միջոց՝ երեխային
եցնելու, կամ զսպելու համար: Երբ մանուկը
իշ կը մեծանայ, նրան պատմում են թէ ինչպէս
լու ինչ մեռելը իր պատանը կերաւ, այն ինչ
էան մորթեց մի մանուկ: այդ բոլորը այնպէս
պատրիժում է ժշուառ մանուկի մտքում, որ նա
սսակ առնելով էլ՝ վախկոտ է մնում, դողում է
մեն մի հանգամանքից, մուլթ սենեակից, մեռել-
որից: Այդ է պատճառը որ մեզ մօտ մարդիկ և
անայք մեծ մասամբ այնքան նախապաշտպած
ու, որ զիշերը մենակ չեն մնայ ննջեցնեալի սե-
ակում, թէկուզ այդ ննջեցնեալը նրանց մայրը,
որը, կամ եղբայրը լինէր, որոնց հետ տարինե-
ով միասին ապրել, կերել, խմել և քնել են:
զգի սուտ և սարսափելի պատմութիւնները
արդու մէջ մարմին և արիւն են դարձել: Եւ որ-

մն թշուառութիւններ են առաջանում այդ տե-
ակ տիսմար գաստիարակութիւնից.... Ապա պա-
հունում է հետեւալը. մօտենում է մի կարօտ
արեան մի բան խնդրելու համար, մի սովա-
անչ թշուառ. մուրացկան մի կտոր հաց է
նղրում. որդին տեսնելով թէ իրանք ամսն բա-
ց շատ ունեն, ուզում է օգնել, սակայն մայրը
ամ հայրը ասում են. «Քնա, ասա որ չունենք,
ենք ինքներս ել ուրիշից ենք վերցրել։» Այդտեղ
որդէն ոչ միայն ստախօսութեան դաս են տալիս
սողսերը իրանց զաւակին, բայց և աւանդում են
ուն անզթութեան գասերք։ Կամ հրապուրվում
մայրը հարեանի այգու հասած մրգերով և ու-
արկում է փոքրիկ որդուն, ասելով. «Քնա քա-
իր, բեր, բայց այնպէս արա, որ տեսնող չը վ-
ի՛ս Դրանք արդէն գողութեան դասեր են, որ
ատակարարում է մայրը իր զաւակին։ Հարկա-
որ է մանուկին խօսել սովորեցնել, և աճա ընտ-
ում է մայրը կեղառա, անվայել, հայնոյանքի
նաւորութիւն ունեցող բառեր։ Այդպիսավ ամեն-
ամաստաղ հասակից երեխայի մէջ սերմանվում
և երկչուութեան, անզթութեան, ստախօսու-
թեան, խաքէութեան և գողութեան սերմերը,
ըսնք աճելով, ժամանակին լաւ պատուներ են
երում։

Երկրորդ կարգի ծնողները հաւատացած են, որ
աստիարակութիւնը՝ նշանակում է բռնաւորու-
թիւն, խստութիւն, անզթութիւն, կամայականու-
թիւն։ Այդ տեսակները կարծում են, որ դահճ և
աստիարակից՝ համանշան բառեր են. Նրանք
արձում են թէ դաստիարակել նշանակում է ե-

ակակից գլուխութեան մէջ տիրում է օրէնքների և նեկնաբանութեան եղանակների մասին, որոնք պահանջում են ըմբռնել օրէնքների լիմաստը, ոչ թէ նրանց բառացի նշանակութեամբ, այլ պատճականորէն, արամաբանորէն և գլուխականաբար, —յարում է «Մշակի» և «Մուրձի» կարծիքին և աբսուրդը է համարում «Նոր-Դարի» և «Արձագանքի» տեսութիւնը, թէ կաթողիկոսական իշխանութիւնը պէտք է առկախ մնայ և չը գործադրվի ոչորից մինչև նոր կաթողիկոսի ընտութիւնը: Ըստուներով այդ հայեցակէտը, յարգելի պրօֆէսօրը նոյնպէս համարում է, որ կաթողիկոսական գահի ժափուր մնացած ժամանակ, անվճուելի են միմիայն զուտ—կրօնական գործերը, իսկ սովորական եկեղեցական—վարչական գործերը պէտք է կատարում սուանան և երեսի վրա չը մնան: Սակայն վերջնականապէս և գիտնականապէս լուծել այդ խնդիրը—թէ ով է փոխարինում կաթողիկոսին աթոռով պարապութեան ժամանակ և մինչև ուր է յանդում փոխարինողի իրաւասութեան սահմանը,—պրօֆէսօրը դժուարանում է, նիւթերի սղութեան պատճառով և այդ լուծումը հնարաւոր է համարում միայն այն ժամանակ, երբ ձեռք կը բերլին հայկական եկեղեցու զանազան հաստատութեանց և անձանց եկեղեցական—վարչական գործունէութեան պայմաններին, սովորութիւններին և նախընթաց գործողութեան վերաբերեալ որոշ ցուցմունքներ: Այդ հետազոտութիւնը անհոգաժեատ է և ան աստ

վ, վայտով, մահակով, կամ արգելել նրան
առաջ խօսել, ծնողների մօտ անլեզու տա-
պէս մնալ, իրանց շրջապատող առարկանե-
լը հետաքրքրվել... Մի խօսքով պատրաս-
են իրանց նոր սելունդից՝ անկամք, կրա-
պան, անմիտ, խոնարհ էակներ, անխօս, ան-
հնազանդ ճորաեր, վերջապէս անհամ, ան-
սարուկ հարսեր... Ծեծ ու հայհոյանք, —
սրանց պէսների տուած դաստիարակութիւ-
աց որովհետև իրանք հայհոյանքի, անպի-
բարք ու վարքերի օրինակ են ցոյց տալիս
զ զաւակներին, իրանց տունը դժոնիք են
նում և բացի սրանից որովհետև ստրուկնե-
սորտերը միշտ լինում են գող, խարերայ, խո-
նկ, — այդ ձեռվ դաստիարակված մանուկնե-
ասակին առնելով, մեծ մասամք ամենատան-
ական մարզիկ են զառնում:

Նիւթմականի վրա ևս մտածում, կատարե-
ա անարբեր լինելով դէպի մանուկների
իմարակութիւնը։ Մայրը տգէտ, կաւորա-
բժացրած էակ է, որը միայն տան տնտե-
համբ է պարապում, հայրը միմիայն փող
ու վրա, հարստանալու վրա մտածելով,
առաւօտ զնում է գործի, երեխաներին
դրութեան մէջ թողնելով և վերադառնում
երեկոյեան, երբ մանուկները կրկին քնած

նում: Այդպիսով նա իր զաւակների երեսն քը մասս
տեսնում երբեք: Մեծ մասամբ այդ տեսակ
գնում, կորչում է հեռու օտարութեան մէջ,
ու և մնում է տարիներով: Վերադառնալով
հետ հարստութիւն բերելով, նա միայն
ծում է տուն շինել, լաւ սարքվել, Ռուսաս-
ց կահ-կարասիներ բերել տալ և այլն և
... Նրանց ամենաքաղցր երազն է՝ հարուստ,
ով մարդկանց հետ խնամի դառնալ: Երեխա-
ս կալուածք, տուն տեղ, զրամ թողնելով,
ք կարծում են թէ ամեն պարտաւորութիւն
սրած են արդին: Հոգնորը, մտաւորը, կամ
յականը, այդ տեսակների կարծիքով՝ երկրոր-
դան բաներ են: Եւ ինչպէս են դասախրակ-
մանուկները, որոնք նոյն հարստութեան տէր
առնալու, մինչեւ տղէտ մայրը տան տըն-
թեամբ եր զբաղվում, իսկ թափառական
ո օտարութեան մէջ փող էր զիջում...
ու յանձնված էին մի վարժապետին, կամ
սկան ուսումնարանին, որոնց տուած դաս-
ուակութիւնից ծնողները ամեն տեսակ հրաշք
սպասում, իրանք միջոց, ցանկութիւն և
չ չունենալով վերահսկելու թէ ինչ տեսակ
ործներ են դառնում անխնամ թողված երե-
երը: Այդ տեսակ կէս որբ մեացած մանուկ-
մէծ մասամբ ոչինչ չեն էլ սովորում, առա-
տնից զուրս զալով մինչև ուսումնարանի
ն էլ չեն համում, այլ մնում են փողոցում
ալու, դառնում են փողոցային աղաներ, ըս-
մ են յաճախել զինեաներ, դառնում են սրի-
եր, և այն և այն...

ով, որ Պօլօժենիէ կոչված օրէնքն ան-
ար է և տեղապահութեան մասին ոչ մի
մոռնք նրա մէջ չը կայ:

յժմ մենք կարող էինք մի երկու խօսք և
«Տարազ» լրագրի վերջին (28) համարում
ած յօդուածի մասին, բայց որովհետև այդ
բրի կարծիքով տեղապահութեան մասին յա-
ած խնդիրը բարորովին մի աւելորդ և միան
նական հաշիւներից առաջ եկած մի խնդիր
լուսիր և անօգուտ ենք համարում խօսելը.
ան կասենք, որ «Տարազի» կարծիքով «ըստ
նդութեան մեր եկեղեցւոյ, կաթուղիկոսի
ից յետոյ, Եջմիածնի աւագ եպիսկոպոսը լի-
ր է տեղապահ, և տեղապահն ուղղակի աւան-
դահ է և ժամանակաւոր վարիչ բուն վարչա-
գործերից:

Հա ինչ կարծիք և տեսութիւն տեղապահա-
խնդրի մասին արտայայտել է մեր մամուլը:
թե լրցողը կարող է այժմ տեսնել, որ ամբողջ
ակախը կամ բուն խնդիրը կայանում է հե-
տաւ կէտերի մէջ. 1) սինօղի նախանդամը,
նալով նախագահի պաշտօնակատար, դառ-
մէ նոյնակս և տեղապահ թէ ոչ, 2) տեղա-
հ լինելու համար հարկաւոր է որ և է ինվէս-
տուրա, այն է կաթողիկոսական կօնդակ, թէ
3) ինչ իրաւոնքներ ունի տեղապահը և 4)
օդի այժմեան նախագահող Նըրեմիա սրբա-
ը տեղապահ է թէ ոչ ճիշդ այսպէս, ինչպէս
առան են Մասես և Մեսահ առօհեական-

լ Բնչի ենք զանդաւում թէ մեր ապա-
ւունդը, որը մեր միակ մասիթարութիւնը
մեր՝ քաղաքակիրթ չէ, ապնիւ չէ, բա-
չէ:

ննալի արարածներ ենք մենք. ցանում
ան, իսկ ուզում ենք որ մի ուրիշ բան
Յանում ենք գաղար, իսկ ուզում ենք
ձեզ:

Phi. U.

ՆԵՐՔԻՆ ՀՈՒԹԵՐ

«Մշակի» № 90-ի մէջ տպված, Փ0ԹԻՒՑ հա.
զորդած լուրում մի տպագրական սխալ է մտել:
Այդ լուրի մէջ ատված է, որ բեռնակիր մշակը
ստանում է Փօթիում շատ չնշին օրավարձ, որ
ամսական հազիւ 25 րուբլի է անում, այն ինչ
պէտք է լինէր. «Շատ չնշին օրավարձ, որ ամ-
սական հազիւ 15 րուբլի է անում»:

Օգոստոսի 12-ին կայացաւ Թիֆլիսի քաղաքային թատրօնում Ռուբինչառէյսի Կօնցէրտը, յօդուան Թիֆլիսի Երաժշտական դպրոցի: Թատրօնը լի է կատարելապէս Ռուբինչառէյսին լսելու համեմ հասարակութիւնը եկել, հաւաքվել էր: Կօջօրին Բօրժոմից, Աբասիթումանից և այլն: Թատրօնուաննանելի շոք էր անում և այդ սարսափելի շոքը մասամբ արգելում էր երաժշտութեան սիրողներին կատարելապէս վայելի հոչակաւոր Ռուբինչառէյսի նուագածութիւնը: Խաքն ծերունի երաժիշտն էր, երեսում է, իրան ճնշված էր զգուած այդքան ջերմ և տօթ օդի մէջ:

Ներկայ 1891 թւին տպալրովեց Թիֆլիսում,
Բօսինեանցի տպարանում Աւետիք Արասիսանեան-
ցի կիրքը «Արևելեան ազգերի» հին պատմութիւ-
նը» վերնագրով: Գրքի գինը 1 բուրփէ է: Գիրքն
ունի 281 երես և նրան կցած է մի փոքրիկ աշ-
խարհագրական քարտէզ: Արասիսանեանցի այդ
հեղինակութիւնը կազմված է եւրօպական աղ-
բերմաների վրա և ժողովածու է այն դասախոսու-
թիւնների, որ պարուն կարդացել էր աշակերտ-
ներին, երբ պատմութեան ուսուցիչ էր Ներկի-
սեան դպրոցում: Թէ որքան յարմար է այդ գիր-
քը որպէս պատմութեան ձեռնարկ մեր հոգևո-
րինակարգ դպրոցների համար, այդ ցոյց կը
տայ փորձը, երբ պատմութեան ուսուցիչները
մնանում կուգենան օգտվել այդ գրքից՝ պատմու-
թիւնն աւանդելու ժամանակ:

ՎԱՂԱՐԺԱՎԱՏԻՑ «Տարտավին» գրում են. «Տեղակասական հարցի առիթով Թիֆլիսի հայ պարբերական թերթերի ծագած բանակութիւնը, ամպացիներս նկատեցինք մի քանի թերութիւններ հարցի ծագման պատճառների վերաբերմամբ, բոնք, մեր կարծիքով, աւելի կարող էին պարզ տիրացու հակառակորդների անապնիւ վարմունքը վեհափառ. Մակար կաթողիկոսի վախճաններու

պոսները. 5) Կրբ տեղապահ չը կայ, ու պիտի կատարէ այն եկեղեցական-վարչական գործը, որմնք վերապահված են կաթողիկոսական իշխանութեան և կարելի է որ այդ գործերը

Այս հարցերը լուծելու ամենալաւ միջոցը հայ-
կական եկեղեցու պատմոթեան և աւանդու-
թեանց ուսումնասիրութեան դիմեն է, ինչպէս
յայտնում է և պրօֆ. Գամբարօվ։ Քանի որ Պօ-
լօժէնիէլի մէջ տեղապահութեան մասին որոշակի
ոչինչ ասած չը կայ, քանի որ ենթադրվում է,
որ Պօլօժէնիէն հիմնված է խակապէս «Հայաստա-
նեաց սուբ եկեղեցու հին կանօնների և աւան-
դութեան վրա», ուստի ամեն մի վիճելի հարց, որ
երեան է գալիս հայ եկեղեցու կազմակերպութեան
և վարչութեան մէջ, պիտի լուծվի նրա պատմու-
թեան, անցած իրազութիւնների և աւանդական
սովորութիւնների հիման վրա։ Այդպէս Անելով
մեզ հարցաւոր է զնել հետևեալ հարցերը և աշ-
խատել լուծել նրանց հայոց եկեղեցու պատմու-
թեան, որոնց մեխանիզմը Առ հասողն են.

թեան օգոստի թամարի: Այդ ալիքու
 1) Հայկական եկեղեցցաւ նորիրապետութեան
 կամ վարչական կազմակերպութեան մէջ կայ տե-
 ղապահութեան աստիճանը թէ ոչ:
 2) Տեղապահական իշխանութիւնը ինչ սահման
 և ծաւալ ունի:
 3) Ովէ ընտրում տեղապահին, կամ ինչպէս
 ստացվում այդ աստիճանը:

տիւ Սուքիսա եպիսկոպոս Պարզեանցը մտարե-
րում է ամենասպատիւ Երեմիա եպիսկոպոս Տեղա-
կալին, Ախոզի անդամների պակաս թիւը լրա-
ցնելու համար կանդիդատներ առաջարկել ուր
հարկն է ի հաստատութիւնն: Երեմիա սրբազնը
մի և նոյն նիստում պատասխանում է հայր Սուքի-
աս եպիսկոպոսին, թէ Ախոզի անդամների պա-
կաս թիւը լրացնելու առաջարկութիւնը լնգն
ամենապատիւ Տեղակալն վերապահում է իր վրա
և իր ժամանակին առաջարկութիւնն անում է:
Այցնում է մի քանի շաբաթ, երբ Կովկասեան պ-
կառավարչապետը ի պատաժիսամ ամենասպատիւ
Տեղակալի սինօղի անդամ առաջարկվածների
ծառայութեան ցուցակ է պահանջում: Գերապա-
տիւ անդամներից մի քանիսը նոր են իմանում
առաջարկվածների անունները և անուննում, որ
նրանք իրանց բանակլց չեն, զանգահարում են
աջ ու ձախ, տեղեկացնում են թիֆլիսի իրանց
կուսակիցներին և ահա ստեղծում են տեղակա-
լական հարց, այն ինչ էջմիածնեցիներին բոլորին
էլ յայտնի է, որ հանգուցեալ Մակար կաթողիկոսը
իր տեղակալութեան ժամանակ սինօղի անդամ-
ների թիւը լրացնելու համար առաջարկել էր
կառավարութեանը ի հաստատութիւն, ինչպէս
որինակ Մամբրէ վարդապետին, այժմ եպիսկոպոս
թիֆլիսի թեմական առաջնորդին: Այն ժամանակ
ոչ մի բողոքող էլ չը գտնվեցաւ, իսկ այժմ բա-
ւական չի բողոքում են, այլ իրանց հետ համա-
միս «գագորդիների», «լսիսների» օգնութեամբ
աշխատում են մեր բոլորից յարդկած հայրերի պա-
տիւը իրը վայր գցել:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Ապրիլաբան, 20 տուիսի

Սալմաստից՝ դէպի հարաւ-արևմտաք գանվում է
մա զաւառը, ուր բնակվում է շիկակ ցեղին
տականող քիւրդ ցեղը։ Ներկայ թւի զարման
քիցից մինչև այսօր այդ գաւառը կուր գաշտ է
ոճել այդ շիկակ քիւրդերի երկու կուռակցութիւն-
ի մէջ, որոնք միմեանց կենաց ու մահու պատե-
մ են յայտնել։ Մէկ կողմը Ղատում-աղայի առաջ-
դութեամբ ունի մօտ 800 ոսից մինչև զլուխ
ված ձիաւորներ, միւս կողմը, Մահմադ աղայի
աջնորդութեամբ, ունի մօտ 1500 ձիաւոր։ Ա-
ջին կողմը յարձակողական կուր է մզում,
բարդ կողմը պաշտպանողական

ուստի պատճառը հետևեան են պատ-
մ Մինչև վերջին տարին Սօմայում աղա-զըլ-
ւոր էր ճանաչվում Մահմադ-աղան, յայտնի ա-
ղակ Ակի-աղայի տղան, որը կողոպտել է Բար-
գիմէսոփի վանքը և վերջը շվմայակապ Թավ-
թի բանտում մեռել: Վերջերս պարսից կառա-
րութիւնը աղայութիւնը Մահմադ-աղայից խլել է
յանձնել նրա մարդկանցից մէկին—Ղասում ա-
ղային: Մահմադ-աղան վիրաւորված, չէ կամենում
նաշել իր հօր նախկին ստորագրեալի աղայու-
նըն և որոշում է սրով պաշտպանել իր իրա-
նակները:

Արդէն մօտ երեք ամիս է Մահմաղ-աղան իր
գրաթիւ, բայց քաջ ձիաւորներով մի ամուր
ովէ բռնկել և ամեն անգամ մեծ կոտորածով
ովէ մղում Ղասում-աղայի ձիաւորներին: Պար-
ի կառավարութիւնը պաշտպանում է Ղասում-
ային և վիրշըն օրերս զօրք և երկու թնդա-
ծ է սուզարկել նրան օգնութեան: Այժմ Մահմաղ-աղան
չորս կողմից պաշարված է պայտագիր այս կուիը շուտով վախճան կունենայ:

բաղադրի բնակվարանը հիւղի մէջ և չորս կող-
բլուրների վրա այս և այն կողմն են գնում
երկու հարիւր յաղթանգամ տղամարդիկ,
նզդոյն չալմաներով, մի պատրօնատաշ մէջքին
պած, մի երկրորդը ձախ ուսից, մի երրորդն
աջ ուսից զցած, մի կարծ քիւրդական գաշոյն
ուու մէջ խրած, իւրաքանչիւրի ձեռքին մի-մի
րան կամ մարտինի հրացան; Դրանք ամենքը
պատաք խօսում են, տեսդային արագութեամբ
որում, բոլորի երեսի վրա փայլում են վայրե-
պմուռաթիւն և կատաղի վրէ ժխնդրութիւն:
ո՞ք է տեսնել այս պատկերը լաւ հասկանալու
հար այն անսպաշտպան և անդէն հայերի դրու-
մը, որոնք շատ անդամ ենթարկվել են այս
վնակարժ վայրենի և աւաղակաբարոյ ժո-
ղովի յարձակմանը և դեռ ուլ է իմանում էլլ
ան կենթարկվեն:

Կուի դաշտից ծանր վիրաւորված նոր վերաբերձրություն է կատարում աղայի եղբայրը, մի ահազին մի աղայի աղքատիթ, մինչև ականջները համույթ մեծ բեխերովի մեծ, սև և դաժան աշքերով, ու ունց հայեացքը ամեն մարդու վրա ակամայ սարսաւում է զցում: Մանում ես ցեղապեսի սենեակը մի ամկիւնում պառկած է հիւանդը, միւս ամկիւնում փուած է մի կարպետի կտոր, որի վրա մի թողոտ բարձ է գրած, այդ տեղը պատրաստած է աժշկի համար, որին Սալմաստից են հրաւիրել Ենեակը լիքն է զէնքերով և բացի զէնքերից սենեակում ուրիշ ոչինչ չը կայ: Պատերից լախ, պատերի տակին զարսած են միմիայն լանազան սիստեմի ասելի քան 150 հատ: Ամեն միւրդ ունեցած չունեցածը ծախում է, հրացան է լինում և շտապում կուի դաշտը, կարծես կանօնական որ զինուրակոչ է: Բոլոր զիւղերից և հեռաւոր ուղերից շիկակ ցեղին պատկանող քիւրգերը հասում-աղայի հրամանով զինված շտապում են ուսի դաշտը: Ամեն առաջ ամեն տուն պարտաւոր է մի զինված տղամարդ տակ: Հրաւիրում են քժկին հիւանդի մօտ: հիւանդը ծանր վիրաւորված է զինակով, որը գաւակի ոսկըր ձախ կողմից ծակում շեղ ուղղութեամբ գնալով ջախջախում է զիստակը: Գնդակը հանելու համար պէտք եղան անը օպերացիաներ, որ բաւական երկար տևեց: Ամբողջ օպերացիայի ժամանակ վիրաւորը ոչ մի այն կամ անքոց չը հանեց: Վերջացնելուց յեռոյ հիւանդը ինքը ներողութիւն է խնդրում ծշկից, որ նրան այդքան երկար ժամանակ ներկայանանաւում է ու կունակած առաջարկութեամբ առաջարկութեամբ:

եռքից ծեռք է անցնում և ամենից առաջ ու-
ում են որոշել թէ ինչ սփառեմի հրացանի գնդակ
։ յետոյ բոլորը երգվում են այդ գնդակի վրա
ամսեակ այդպիսի գնդակներ մտցնել Մահմադ-ա-
այի ջանը, խակ թէ կանգանի բունեն նրան Կտոր
ուր անեն և իրանց շներին տան ուտելու:
լինչն օպէրացիան ամելը քրդերը ամենսին չեն
ատաքքրդում որտեղից է բժիշկը և ինչ ազդ է,
և սկ գնդակը համելուց յետոյ միայն հարցնում են.
է որքան ժամանակ է բժշկի Ֆրանսիացի գա-
և բժշկը Գրանսիացի է թէ անզլլացի Քիւր-
երի կարծիքով բժիշկը կամ Գրանսիացի պիտի
նի կամ անզլլացի: Երբ որ իմանում են թէ
ժիշկը հայ է, սաստիկ զարմանում են և խորին
արակուսանքով հարցնում «Ճանմ՝ հայերից,
ոյ գեավուրներից կարող է հեքիմ-բաշի (բժշ-
ապետ) լինել»: Քիւրդի այդ զարմանքը, որ հա-
յրից էլ բժիշկ կայ, ունի իր հիմը Պարսկաստա-
նի հայերի վերաբերմամբ, որոնցից մինչև այժմ
մի բարձրագոյն, նոյն խակ միջնակարգ կըր-
ութիւն ստացած մարդ գուրս չէ եկել բայց
որ մասին մի ուրիշ անգամ Յեղապեսի գիւղի
որ կազմը բլուրների և լեռների գագաթներին
հնիված են «սանգեառներ»—մարտկոցներ, գե-
ինը մի արշնաչափ փորած, երեք կողմից քարէ
աստով պատած, այդ սանգեառների մէջ 6—7
արդ զինված ասեղնաւոր հրացաններով, պաշտ-
անված գետսափորի մէջ քարակոյսի ետեր՝
արող են դէմ լինել և պաշտպանել զիւղը բազ-
ամիւ թշնամիների անակնկալ յարձակումից:

Միւս առաւօտ շատ վաղ բոլոր քիւրդերը կազմ
պատրաստ են արշաւանք գործելու. ցեղապե-
լ տան չորս կողմը խառնված է մեծ բազմու-
թյուն, ներսը սենեակում ամենավերին կազմը նըս-
ած է ցեղապետը, միւս նշանաւոր քիւրդերը ի-
նչոց աստիճանի համեմատ կարգով շարված
առած են, բոլորը զինված և հրացանները պատ-
րաստ ձեռքերի մէջ պահած... Միմեւանց մէջ և
ողապետի հետ խօսում են աղաս, համարձակ,
ոյց ոչ ոք իր սահմանից դուրս չէ գալիս. նը-

անց ամբողջ խօսակցութեան և վարմունքի մէջ
ք տեսնի կեղծաւորութիւն, շողովորթութիւն և
ոռորանալու մի հետք անդամն Խրաքանչիւր խօսքի
վարմունքի մէջ՝ քիւրզը շատ խիստ կերպով է
գում իր արժանապատութիւնը, բայց դրա հետ
ասին աիրում է զարմանալի կարգ, կանոն,
սմարեա զինուորական կարգավահութիւն։ Յե-
սպետի ամեն մի խօսքի և շարժմունքի մէջ
մարդում են վայրենի վեհութիւն, մեծ տակա-
րչխանական ձևեր։ Գլխաւոր քիւրզերը մէկ-
էկ գալիս, չոքում են նրա առաջ, համբուրում
ու քը, լսում նրա հրամանները և հեռանում
զապետի հրամանը նրանց համար սուրբ է և
կատարող շատ խիստ պատժի կենթարկվի...
Կռւի սկզբից մինչև այսօր Պատում-աղայի
որդիկանցից սպանվել են 15 հոգի և բաւական
առառնելի են, նոանո հակառակոսներից հա-

մեմատարար քիչ են սպանվել։ Այս կողմերի քը
դերի խօսակցութեան նիւթը այդ կույն է. քի
երեխան ծնկում, մնձանում և կրթվում է և
պիսի կռիւների մէջ, միշտ շրջապատված վտա
ներով և պաշտպանված իր քաջ և կռւասէր
զակիցներով։ Նա միշտ լսում է խօսակցութի
ներ հրացանների մասին, կռիւների և սպան
թիւնների մասին, գեավուրներին կռտորե
կողոպատելու մասին, շատ յաճախ հագնում
«գեավուրներից» կողոպատած շորերը, զարդ
վում է նրանց զարդերով։ Այս է քիւրդ երեխ
ուսումնարանը և հասկանալի է ինչ տեսակ մ
դիկ դուրս կը գան այդ ուսումնարանից։
Իսկ ինչ է անում սալմաստեցի հայը,
պէս է կրթվում, մնձանում սալմաստեցու
խան, ինչ տպաւորութիւն է ստանում իր ծն
ներից և շրջապատող կեանքից, զրա մասին
ջորդ յօդուածով կը գրեմ. բայց այժմեանից
տի յայտնեմ, որ ոչ մի մխիթարական բան
կարող զրել զրա մասին։

ԱԼԵՔ. Յակոբեան

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թագրիկ, օգոստոսի 1-ին

Զեր յարգելի լրագրի № 54-ի մէջ կարդա
պ. Հ. Առաքելեանի թղթակցութիւնը թէհրան
զարմացայ պարոնի յանգնութեան վրա, որ
օգոստ քաղելով Պարսկաստանում ապրող հայ
զիրքից, չէ ինսայտում իր ձեռքերով շօշա
նրանց պատիւը։ Ահնք, Պարսկաստանի պա

դուրսասրս ոչ մը առասձր միրթարուխը չ
նենք օտար երկրում, բացի այն, որ տիրապետ
իշխանութիւնը վարդում է մեզ հետ աւելի գ
ղաքավարի, քան իր արիւնակից հպատակն
հետ և երկրորդ այն, որ զեռ մինչւ այսօր և
մի փորձ չէ եղել հրամայել Պարսկաստան
դուրս անել այս կամ այս հայ լրագիրը, որ
համարներին մենք սպասում ենք պանդխա
թեան մէջ իբրև հայրեննեաց մանանայի: Բ
այդ մանանան նոյնպէս թաւնաւորում է պ.
Առաքելեան: Պարոնը խօսելով Պարսկաստա
հարսանութեան հանքերի կարգ ու կանօննե
վրա և տեսնելով որ իր վրա ոչ ոք ուշադր
թիւն չէ դարձնում և ոչ ոք մինխատրի պաշա
չէ առաջարկում, կամեցաւ իրան գոնէ նահատ
ցոյց տալ, տպագրելով մի սուտ, իբր թէ պա
կական պետութիւնը մտադիր է «Մշակի» մու
քը արգելել իր սահմաններում. այդ սուտն ո
գարացնելու համար նա հնարեց մի այլ սո
թէ «Մշակի» յօդուածներն իրան թշնամի մա
դիկ թարգմանել և ներկայացրել են վսեմափո
կմիր-Նիզամին և վերջապէս այդ բոլոր նէյնիմ
րից յետոյ իմ նուաստիս պատւի վրա է փորձ
նում, ասելով որ Թափրիզում ռուսահպատ
հայերի վաճառականապետը որոշ ուժիկ չու
նալով, ապրում է միայն «Փեշքեհներով»,
ստամում է այս և այն վաճառականից:
Պարսկաստանի հանքերը, յարգոյ խմբագիր,
չինչ կապ կարծում եմ չը պէտք է ունեն
Պարսկաստանում «Մշակի» արգելելուն հետ, ի
պէս և կատ չը պէտք է ունենան իմ վաճառ

կանապետական պաշտօնի հետ. ով որ ճանաչու
է պ. Հ. Առաքելեանին, նա խևոյն կը հասկ
նայ, որ նրա այդ բոլոր քաղաքանատեսակ
փորձերը միայն նրա համար են, որ գիպչի
անձնաւորութեանը, որն իրան դուք չէ եկել:
միայն այս զիտեմ, որ եթէ ևս զրող լինէի,
զրիչս չեի ծառայեցնի այդ տեսակ նպատակի
րին և չեի անպատի այն լրագիրը, որն ի
հաւատում է:

ված այն բոլոր ռուսակամատակ հայ վաճառական և ներկց, որոնք բնակիվում են Թաւրիզում վաճառ կանապետի ընտրութեան ներկայ էր և պ. Առաքելեան, որը նոյնագիս ձայն տուեց իմ տիմն. բայց գուրս եկաւ յետոյ որ պ. Համբա ձում Առաքելեան իր ձայնը տուել է ինձ ոչ համոզմոնքով ու խղճով, այլ միայն նրա համար որ ինձ մօտ կանցլէրութիւն անէ. իսկ ես նախ պատիւ համարեցի առանց կանցլերի լինել և ռաջնորդվել ինձ ընտրող հասարակութեան շներով; Նոյն պ. Առաքելեան ամենայն ջագործ դրեց, որ ինքն ընտրվի վաճառականապես որ ոչ ո ճկով: Բայց այդտեղ ես ժողովրդի ացեալ փորձը նրան խանգարեց: Կարծեմ ես դաւոր չեմ նրանում, որ պ. Առաքելեանի ինքնի գիշը գիշը են իր զիւխն: Իմ պարտաւութիւններս աւելի ծանր են, քան այ. Հ. Առաք

լեանինը. հետևաբար ես իմ պաշտօնին վոքր ինչ
աւելի եմ նշանակութիւն տալիս, քան ալ. Առա-
քելեան իր և ուրիշների պաշտօնին: Թաւրիզում
25 տարի ապրելով ես չեմ ձգտել միաժամանակ
դանազան պաշտօնների և ոչ մի պաշտօն չեմ
վարել (բացի հոգաբարձութիւնից հայոց դպրոց-
ներում). ես չեմ ցանկացել միաժամանակ տե-
սուչ լինել երեք զանազան դպրոցներում, թիֆ-
է լիս, Շուշի և Թաւրիզ, ինչպէս անում էր ալ. Հ.
ար- Առաքելեան, որը ստուգելու համար կարելի է
այլ ապացոյցներ գտնել երեք քաղաքների հոգաբար-
արկան թղթերում: Ես չեմ խնդրել, չեմ թախան-
ձել և չեմ ստիպել վաճառականապեսներին, որ
նրանք կենեքն աղջատ ժողովրդին և նրանից
պահանջեն փողեր պարտամուրհակներով:

Պ. Հ. Առաքելեան իմ տան մէջ, իմ զաւակ-
ների և իմ ընտանեաց զրջանում շատ անգամ է
համոզվել, որ ես կաշառով գրաւվող չեմ. այլ
պատրաստ եմ «դաւթարը կորցրած» մարդկանց
օգնել և խորհուրդ տալ, որ նրանք աղինու ճա-
նապարհով ընթանան: Աւելի շատ ես կարող
էի իմ զրպանից տալ ալ. Հ. Առաքելեանի առօ-
րեայ ծախքերը լրացնելու, քան թէ կատարել
նրա ապօրինի պահանջները: Այս իմ ասածներս
ծածուկ չեն ամբողջ թաւրիզին և երեխ, ծածուկ
չեն և ուստահայերին:

Իմ վաճառականապեսութիւնս ընդամենը 7
տարի է և ալ. Հ. Առաքելեանի հետ ամբողջ
պարսկահայերը գիտեն, որ վաճառականապեսու-
թեամբ չեր, որ ես կարողութիւնս ճեռք բերեցի,
բայց և զիտեն ամենքը, որ Փարսկաստան տա-
րի առաջ առաջ առաջ առաջ առաջ առաջ առաջ

լըսը սր ասգամ գալիք ոս ասգործ թափառա-
կաններ, զբանները լցրած կասկածելի վէքսել-
ներով և պահանջում են հիւպատուսներից և զա-
ճառականապետներից այդ վէքսելներին ընթացք
տան։ Այդ տեսակ մարդկանց գործերին ես միշտ
զիմալըրել եմ, այդ էլ զիտեն ամենքը։ Պ. Համ-
բարձում Առաքելեանց, ես խնայում եմ մամուլը
և այսքան բաւական եմ համարում։ Թող մեր
դատաւորները լինեն այն ժողովուրդը և այն ըն-
թերցողները, որոնք ճանաչում են ինձ և ձեզ։
Յոյս ունեմ պարոն, որ դուք այլ ես առիթ չեք
տայ ինձ նեղութիւն պատճառել մամուլին, որով-
հետեւ ես շատ բաներ ունեմ ասկելու ձեր երևսին
շատ մարդկանց ներկայութեամբ, բայց նոյնը ես
չեմ ցանկանայ ասել մամուլի մէջ։

Վաճառականապետ Սարգիս Յունանեան
ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սարահելից հաղորդում են, որ Վիեննայից
պահանջված քունիական գորագնդերի այդտեղից
հեռանալու ժամանակ ազգաբնակութիւնը մի ցոյց
արաւ, որը գէպի Աւստրիան թշնամական բնաւո-
րութիւն էր կրում:

Խրիստիանգունդ քաղաքում (Նօրվէգիայում)
նօրվէգական առաջին մինիստր Բէր մի քաղա-
քական ճառ արտասանեց, որի մէջ մատնացոյց
էր անում, թէ վերջին ժամանակների ամենա-
նշանաւոր բէֆօրմերը նօրվէգական ազատամիտ-
ների գործունէութեան պտուղներ են: Ունկնդիր-
ների թիւր հազար հոգու չափ էր: Կոմիտասիան

— Սեպտեմբեր ամսին կայսրական մեծ զօրախաղերին ներկայ կը լինեմ՝ Վիճելմ և Ֆրանց—Յովաչի կայսրները, Սակունիայի Ալբերտ թագաւորը և ուրիշ շատ օգոստավիառ անձինք։ Զօրախաղերին կը գործածվի անծովի վառող։
— Հաօմից լրագիրներին հեռագրում են, որ

պապը դիտաւորութիւն ունի դեսպանութիւն
հաստատել Պէկինում:

— «Standard» լրագրում, որը, ինչպէս յացանի
է, անդիմական արտաքին գործերի մինիստրու-
թեան կիսապաշտօնական օրդան է, մի թղթակ-
ցութիւն է տպված, որի մէջ ապացուցանվում է
թէ միայն Անգլիան կարող է կարգ և հանգստու-
թիւն պահպանել Եգիպտոսում: Եթէ Բ. Թրան
կողմէց այժմ փորձեր են լինում Անգլիայի դէմ,
դա, թղթակցի կարծիքով, Փրանսիացիների ինտ-

բրդսերի և նեմանիք է:
— «L'Orient» լրագրի խօսքերով, խտալական
թագաւորի և նրա բոլոր բարեկամների գլխաւոր
հոգալ ապագայ կօնկլավը է. երեքպետեան դաշ-
նակցութեան վերանորոգման գլխաւոր պատճառը
դա էր Մինչև անդամ Վախենիլմ կայսրը այժմ իբր
թէ ճանապարհորդում է խտալական թագաւորին

